

Fig. 122, 123 St. Paul i. L., StiB, Ink. 118, Bl. a3[r] (Initiale und Bas-de-page) [Kat. 77]

Fig. 124, 125 Göttweig, StiB, Ink. 637, Bl. a1[r] und a1[v] [Kat. 77]

Fig. 126 St. Pölten, DASP, Ink. 246, f. *i*[r] [Kat. 78]

Fig. 127 Leipzig, DNB, DBSM/M/Klemm II 26,2a, f. *i*[r] [Kat. 78]

Fig. 128 St. Pölten, DASP, Ink. 246, f. I[r] [Kat. 78]

Fig. 129 Klosterneuburg, StiB, Cod. typ. 235, f. I[r] [Kat. 78]

Fig. 130 Melk, StiB, Ink. P 131, f. *xiiii*[r] [Kat. 78]

Fig. 131 Klosterneuburg, StiB, Cod. typ. 235, f. *xiiii*[r] [Kat. 78]

Fig. 133, 134 St. Florian, StiB, Ink. X/178, ff. *i*[r], III[v] [Kat. 78]

Fig. 132 St. Pölten, DASP, Ink. 246, f. *cclxxiiii*[v] [Kat. 78]

Fig. 135 Kremsmünster, StiB, CC 392, f. 284[v] [Kat. 78]

Fig. 136, 137, 138 Kremsmünster, StiB, CC 392, ff. 129r, 364r, 52v [Kat. 78]

Fig. 139 Wien, ÖNB, CVP 2787, f. 1r [Kat. 78]

Fig. 140, 140a München, BSB, Rar. 332, f. *i*r [Kat. 78]

Fig. 141 Wien, ÖNB, Ink 1.B.10, Bl. a1r [Kat. 79]

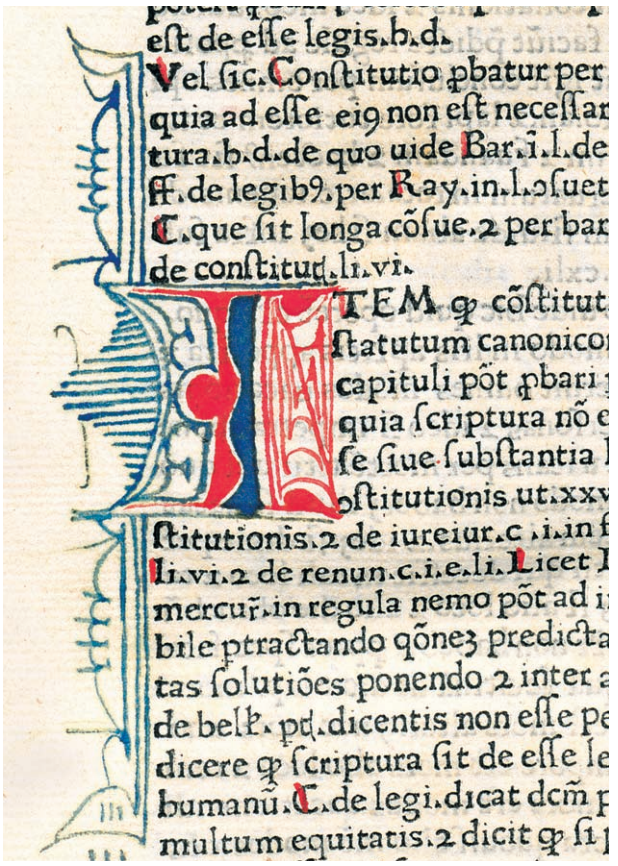

Fig. 142 München, BSB, 2 Inc.c.a. 364-1/3#1, Bl. b1r [Kat. 79]

Fig. 143 Wien, ÖNB, Ink 1.F.44, f. 19r [Kat. 79]

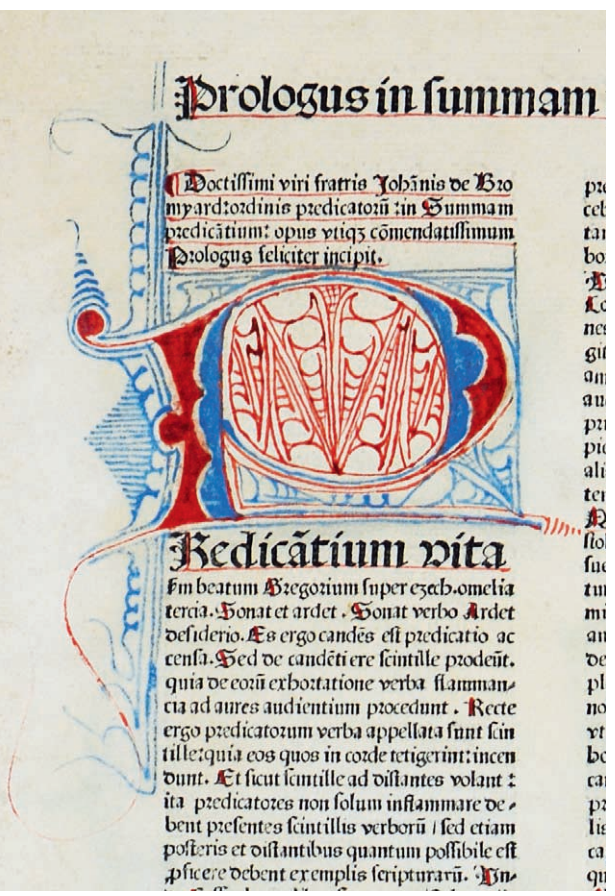

Fig. 144 Linz, DUB, Sign. 142 058, f. 38r (37r) [Kat. 79]

Uxta ſententiaꝫ Ariſtotilis 2°
celi ⁊ mundi. ꝓmptitudinem in
quiſitōnis difficultatis. dignum
quidez magis eſt uerecundie. i.
honeſtati q̄ꝫ audatie ſeu preſūp
tioni imputare: cuꝫ percūctator
ueritatis ⁊ amictus rite multo/
rum non qua exterioꝝ fortune
cupiditate detentus. nō etiā fal/
la ambitione gloriatus poſterorum aſſertōne hanc ſa/
tagat indagare. ſed potius quodā naturali inſtinctu q°
quiſq; hominū ſecūdū Ariſto. in ꝓncipio metha. anelat
ad ſciēdū. Jdeo ſi ego Petrus de ebano paduanus phy
loſophye minimus alūpnoꝝ ſim conatus libꝝ compu/
lationis artis ꝓblematum Ariſto. exponere: in quo ar
dua ⁊ difficilima pene circa unamquanq; artem ⁊ ſciē
tiam plurimis occultantur arrogantie aūt preſūptioni
nullatenus aſſcribatur. cum huic operi diutius inſuda/
uerim. non niſi deſiderio ſapiendi ⁊ ſciām queritantū
hanc amore ⁊ p̄cipne: quia nihil hijs unueniebat omni
no a meis ꝓgenitoribus antea in lucis manifeſtationē
redactū. Nō igitur me dentibus liuoris qui lacerēt
denigrādo magis: Aut ſecundū Boetiū diuiſionū libꝝ
mihi ptim ignoſcendo aliſq; ꝓdeſſe ſtudentibus: par/
timue cōprobando ueritatis ianuā incitent reſerari cuꝫ
benedictoꝝ nobiſcū poſſint eſſe pticipes minuſq; ſu
fficienter enunciata penes phy. 2° metha. ipoꝝ exerci/
tent intellectum. ¶ Forma autē in hoc opere obſer/
uata erit ſeriatiꝫ noibus lucidis ꝓpiſq; ſuccintis q̄ ⁊
dē clauſa ē ex ſñia in h° libꝝ Ariſto. expoſito. Decla
rationes ⁊ notabilia nōnullas adiūgendo. cum hoc etiā
interdum lr̄ales quaſdā dubitationes motiuis illarum
plerunq; reticitis breuiter remouere. ⁊ inſinuabo itidē
problemata per numeꝝ algoriſmi ⁊ ut facilis ratō fiat
⁊ ſine ſcptura ipoꝝ inuentio. nec ſi qua in hac uideat
foꝛe plixitas mihi nullatenus imputet. ſed potius quā
dam ubiq; interpretationem materie peregrine ſibi ac
diſſone pquirentis: ꝓpter quod queſtiones in quibus
per ampliora declarantur ſepatim in quadā alia edic/
tione locaui: ne operis prolixitate in faſtidium decidāt
ſenſibus delicati ⁊ intelligentiuꝫ lecturis ſufficiat hec
cum illa ſcriptura ꝛc̄.

Ꝛ nunc illa octo p̄ambula que in exordijs
libꝝoꝝ ſolent tangere gloſatores breuiter
explicentur. ſecundū nanq; Ciceronem in
Retho. ueteris phemio: Promptōres nos
reddunt ad inquirendas artis intrinſecas
rationes: Materia ſiue ſubiectū huius libꝝi uel ſci/
entie eſt ſcibile pene cōe ſub dubitatione ꝓpatū. ſiue in
alia edictione ubi hoc queritur oſtendet: ⁊ ex hoc po
teſt huius operis ubiq; intentō apparere. ¶ Forma
aūt huius eſt duplex: ſ: tractatus conſiſtens in diſtincti
one ptium libꝝi uꝝiuꝫ ⁊ pticulariū ut uidebitur ſubſe/
quenter: Et forma tractandi dicta modus agendi eſt
triplex in doctrinis Ariſto. earū uſitata: Efficiens
ſiquidem huius ſcientie fuit Ariſtoteles peripatheticus
filius Nichomaci ſapientiſſimus Grecoꝝ qui ſecun
duꝫ Auer. magis dignus mereret dici diuinus q̄ꝫ hu
manus: neq; eſt q̄ hic liber nō fuerit Ariſto: ſicut aſſe
runt quidam mendaciter abnegantes cuꝫ de ipō in 2°
metha: ac in pleriſq; locis puoꝝ naturalium. ac libꝝis
animaliū: faciat multotiens mentionē: ac in hijs quidē

Fig. 145 Salzburg, St. Peter, StiB, Ink. 631, Bl. a1ʳ (f. 5ʳ) [Kat. 84–86]

Fig. 146, 147 Graz, UB, Ink. III 7150, f. 1[r] (Initiale und Bas-de-page) [Kat. 84–86]

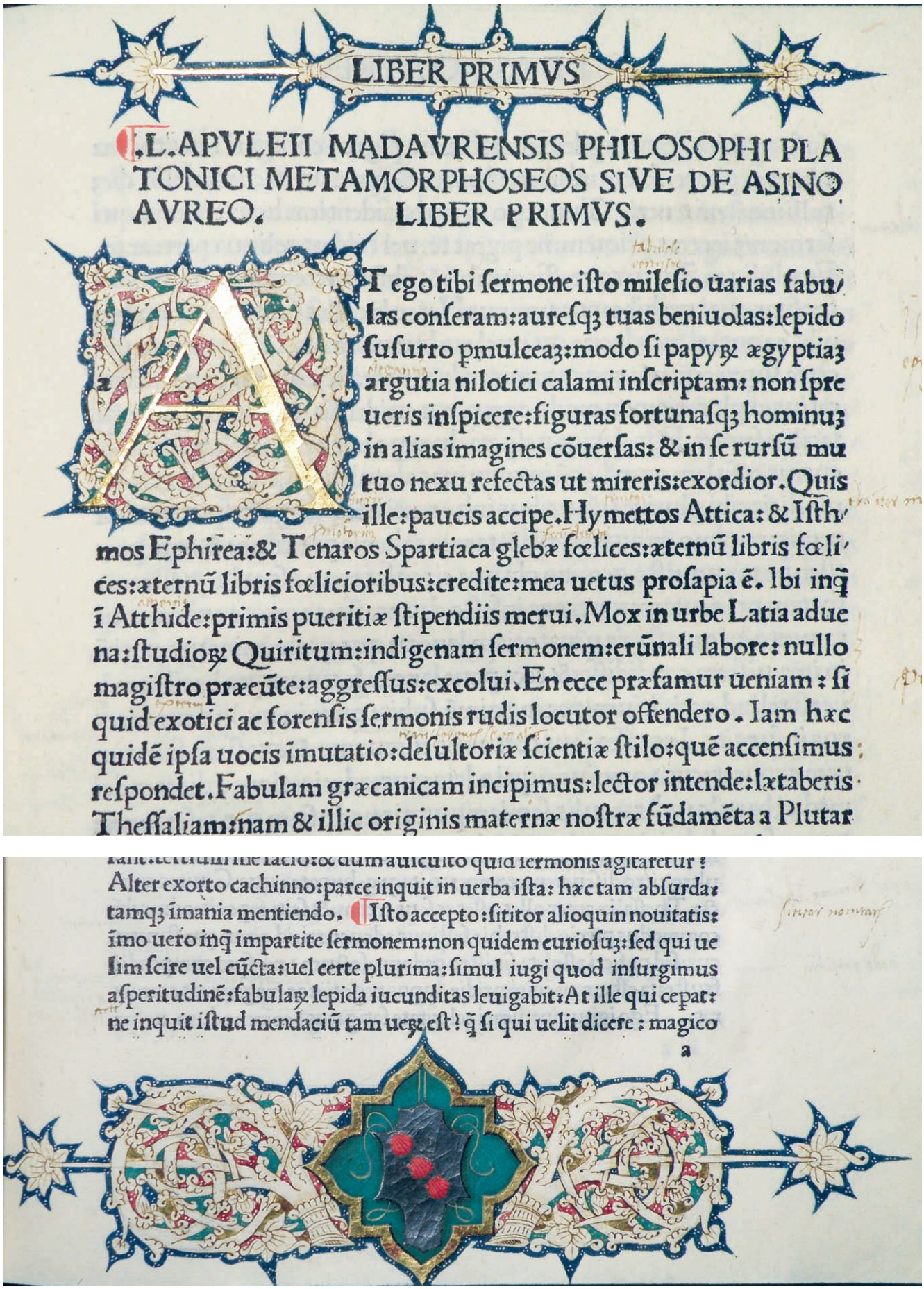
Fig. 149, 150 Rein, StiB, Ink. 130, Bll. a1[r], t9[v] [Kat. 84–86]

Fig. 148 Wien, ÖNB, Ink 9.A.3, Bl. a2[r] [Kat. 84–86]

Fig. 151 Melk, StiB, Ink. P 967, f. 220[v] [Kat. 84–86]

LIBER PRIMVS

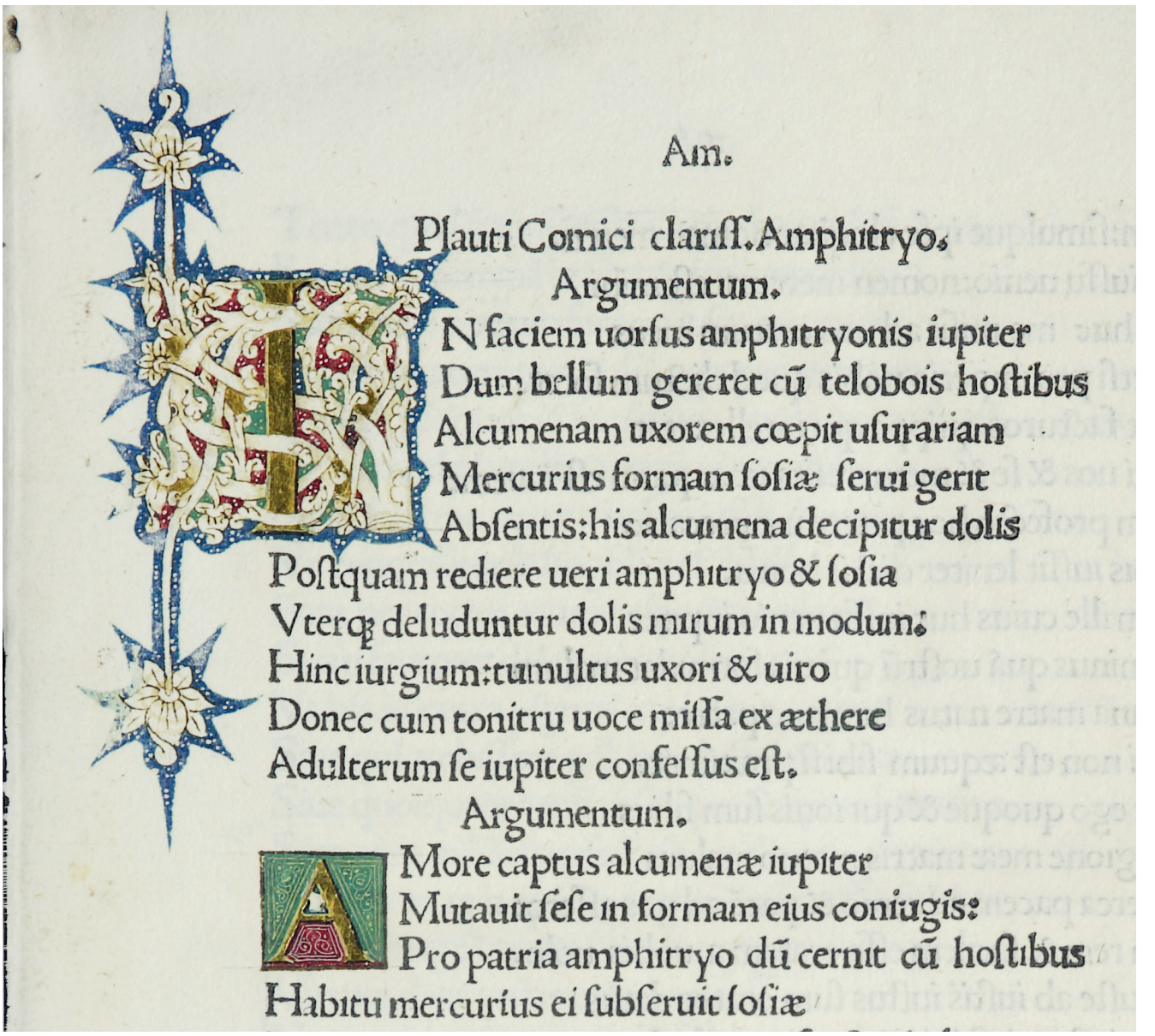
¶.L.APVLEII MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI METAMORPHOSEOS SIVE DE ASINO AVREO. LIBER PRIMVS.

A Tego tibi ſermone iſto mileſio uarias fabu/las conſeram: aureſq3 tuas beniuolas: lepido ſuſurro pmulceaz: modo ſi papyꝛ ægyptia3 argutia nilotici calami inſcriptam: non ſpre ueris inſpicere: figuras fortunaſq3 hominu3 in alias imagines cõuerſas: & in ſe rurſũ mu tuo nexu refectas ut mireris: exordior. Quis ille: paucis accipe. Hymettos Attica: & Iſth/mos Ephirea: & Tenaros Spartiaca glebæ fœlices: æternũ libris fœli/ces: æternũ libris fœlicioribus: credite: mea uetus proſapia ẽ. Ibi inq̃ ĩ Atthide: primis pueritiæ ſtipendiis merui. Mox in urbe Latia adue na: ſtudioꝛ Quiritum: indigenam ſermonem: erũnali labore: nullo magiſtro præeũte: aggreſſus: excolui. En ecce præfamur ueniam: ſi quid exotici ac forenſis ſermonis rudis locutor offendero. Iam hæc quidẽ ipſa uocis ĩmutatio: deſultoriæ ſcientiæ ſtilo: quẽ accenſimus: reſpondet. Fabulam græcanicam incipimus: lector intende: lætaberis. Theſſaliam: nam & illic originis maternæ noſtræ fũdamẽta a Plutar

Alter exorto cachinno: parce inquit in uerba iſta: hæc tam abſurda: tamq3 ĩmania mentiendo. ¶Iſto accepto: ſititor alioquin nouitatis: ĩmo uero inq̃ impartite ſermonem: non quidem curioſu3: ſed qui ue lim ſcire uel cũcta: uel certe plurima: ſimul iugi quod inſurgimus aſperitudinẽ: fabulaꝛ lepida iucunditas leuigabit: At ille qui cepat: ne inquit iſtud mendaciũ tam ueꝛ eſt! q̃ ſi qui uelit dicere: magico

a

Fig. 152, 153 Wien, ÖNB, Ink 14.D.3, Bl. a1ʳ (Initiale mit oberer Bordüre und Bas-de-page) [Kat. 88]

Am.

Plauti Comici clariſſ. Amphitryo.

Argumentum.

IN faciem uorſus amphitryonis iupiter
Dum bellum gereret cũ telobois hoſtibus
Alcumenam uxorem cœpit uſurariam
Mercurius formam ſoſiæ ſerui gerit
Abſentis: his alcumena decipitur dolis
Poſtquam rediere ueri amphitryo & ſoſia
Vterq; deluduntur dolis mirum in modum:
Hinc iurgium: tumultus uxori & uiro
Donec cum tonitru uoce miſſa ex æthere
Adulterum ſe iupiter confeſſus eſt.

Argumentum.

AMore captus alcumenæ iupiter
Mutauit ſeſe in formam eius coniugis:
Pro patria amphitryo dũ cernit cũ hoſtibus
Habitu mercurius ei ſubſeruit ſoſiæ

Lucrum ut perenne uobis ſemper ſuperet:
Ita huic facietis fabulæ ſcilentium.
Itaque æqui & iuſti hic eritis omnes arbitri
Nunc cuius iuſſu uenio; & quamobrem uenerim

b

Fig. 154, 155 Leipzig, UB, Ink. Poet. Lat. 2c, Bl. b1r (Initialen und Bas-de-page) [Kat. 88]

LIBER II.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. II.

AN Finitus sit mundus: & an unus. Ca.i.

MVNDVM ET HOC: QVOD NOMINE alio cælū appellari libuit: cuius circūflexu teguntur cuncta: numen esse credi par est: æternū: īmensū: neq; genitum: neq; interiturū unq̄. Huius extera indagare nec interest hominū: nec capit hūanæ: coniectura mentis. Sacer est: æternus: īmensus totus in toto: immo uero ipse totum: infinitus: ac finito similis. Omniū rerū certus & similis incerto. Extra intra cūcta cōplexus sē: idēq; rerū naturæ opus: & rerū ipsa natura. Furor est mensurā eius animo quoscūq; agitasse: atq; prodere ausos. Alios rursus occasione hinc sumpta: aut his data īnumerabiles tradidisse mūdos: ut totidē rerū naturas credi oporteret. Aut si una oēs īcubaret: totidē tamē soles: totidēq; lunas: & cætera etiā ī uno & īmēsa & inūerabilia sydera: quasi nō eadē quæstione semp ī termio cogitationis occursura desyderio finis alicuius. Aut si hæc infinitas naturæ oīum artifici possit assignari: nō illud idē in uno facilius sit intelligi tāto præsertī ope. Furor est, pfecto furor egredi ex eo: & tāq̄ īterna eius cūcta plane iam sīt nota: ita scrutari extera: quasi uero mensuram ullius rei possit agere: qui sui nesciat: aut mens hominis uidere quæ mundus ipse non capiat.

DE Forma eius. Ca. ii.

FOrmā eius ī speciē orbis absoluti globatā esse nomē in primis & consensus in eo mortaliū orbem appellantiū. Sed & argumenta rerū docent: non solū quia talis figura oībus sui partibus uergit in sese: ac sibi ipsa toleranda ē: secq; includit & cōtinet nullarū egens cōpaginū: nec finē aut initiū ullis sui partibus sentiens: nec quia ad motū quo subinde uerti debeat: ut mox apparebit: talis aptissima est. Sed oculorum quoq; probatione: q conuexus mediusq; quacunq; cernat: cū id accidere ī alia non possit figura.

DE Motu eius. Ca. iii.

HAnc ergo formā eius æterno & irrequieto ābitu ienarrabili celeritate. xxiiii. horarū spatio circūagi solis exortus & occasus haud dubium reliquere: an sit īmēsus: & ideo sensū auriū facile excedens tātæ molis rotata uertigie assidua sonitus nō equidē facile dixerī: non hercle magis q̄ circūactoq; simul tinitus syderum suosq; uoluētiū orbes. An dulcis quidē & icredibili suauitate cōcentus nobis qui intus agimur iuxta diebus noctibusq; tacitus labī mundus: esse īnumeras ei effigies aīalium rerūq; cūctarū impressas. Nec ut in uolucrū notamus ouis leuitate continua lubricum corpus: quod clarissimi auctores dixere tenerū argumētis idicaī. quoniā inde deciduis rerū oīum semibus innūeræ in mari præcipue: ac plerūq; cōfusis mōstrificæ digenerant effigies. Præterea uisus ꝓbatione alibi plaustra: alibi ursi: tauri alibi: alibi līæ figura cādidiore medio sup uerticē circulo.

Cur mundus dicaī. Ca. iiii.

EQuidem & consensu gentium moueor. Nā quē κοσμον cosmon græci noie ornamēti appellauerūt: eum & nos a perfecta absolutaq; elegantia mundum Cælum quidē haud dubie cælati argumēto diximus: ut iterprætatur. M. Varro. Adiuuat rerū ordo descripto circulo: qui signifer uocaī in. xii. aīaliū effigies: & per illas solis cursū eogruēs tot sæculis ratio

DE Quattuor elemētis Ca. v.

NEc de elemētis uideo dubitari quattuor esse ea. Ignitū sommo: ide tot stellarū collucētiū illos oculos. Proximū spiritus: quē græci nr̄icq; eodē uocabulo aera appellāt. Vitalē hunc: & p cūcta rerū meabilē totoq; cōsertū: cuius ui suspēsa

c

Fig. 156 Stalden, Dr. Jörn Günther Rare Books, Plinius (GW M34310), Bl. c1[r] [Kat. 88]

INCIPIT RATIONALE diuinorum officiorũ editũ per .R. in xpo patrez et dominũ dominũ Guilielmum duranti. dei et apostolice sedis gratia preſulẽ Mimaten. qui cõposuit ſpeculum iuris et patrium pontificale.

QVECVNQVE in ecclesiasticis officiis rebus ac ornamentis cõsistũt diuinis plena sunt signis atq; misteriis ac singula celesti sunt dulcedine redundancia. Si tamen diligentẽ habeant ispectorẽ. qui norit mel de petra sugere. oleũq; de durissimo saxo. quis tñ nouit ordinẽ celi & rõnes ipsiꝰ ponet in terra. Scrutator quippe maiestatis oppmet a gloria. Siquidẽ puteus altus est. & in quo aquã hauriã nõ habeo. nisi porrigat ille qui dat oibꝰ affluẽter & non ꝓpat. ut inter medium montiũ trãsseuntẽ hauriã aquã in gaudio de fõtibꝰ saluatoꝛ. ¶ Licet igit̃ non omniũ que a maioribꝰ tradita sunt rõ reddi possit. ff. de legi. l. nõ oium. xxiii. q. iiii. nabuchodonosor. in prin. lxviii. di. cor eꝑi. xii. di. oia. quia tñ qꝫ in his rõe caret extirpandũ est lxviii. di. cor eꝑi. xii. di. omnia. Idcirco ego Guilielmus durãti sancte matẽsis eccie sola dei paciẽcia dictꝰ episcopus pulsans pulsabo ad ostium si forte clauis Dauid aperire dignetur. ut me introducat rex in cellam uinariã. in qua mihi supernuꝫ demonstretur exemplar. quod Moysi fuit in monte monstratũ. quatenus de singulis. que in ecclesiasticis officiis rebus ac ornamentis consistunt. quid significent et figurent eo ualeam reuelante clare et aperte disserere. et rationes ponere qui linguas infanti-

Fig. 157 Wien, ÖNB, Ink 7.F.3, Bl. b2r [Kat. 89]

ARistote
nobis
quas
debean
stionũ
monstrat. Eam o
immortalitate ani
paucis expedirem.
imitari ꝓfessus su
métatõnibus ꝓba
tus magnus de di
der de hales ordin
conant asserere.
ra uidemus nimir
nutriri: nec augme
aliqua uero econtr
ꝯ deniq; eis similia
forma non habent.
huiuscemõi pricipiũ
fectiones emanãt:
pellatur. Ceterum
ris agnoscitur: sed
untur motus: quo
datur: quẽadmodu
rationem debitã m
ratio: et huius cete
atq; singularem du

Fig. 158 Wien, ÖNB, Ink 2.H.7, Bl. a2r [Kat. 89]

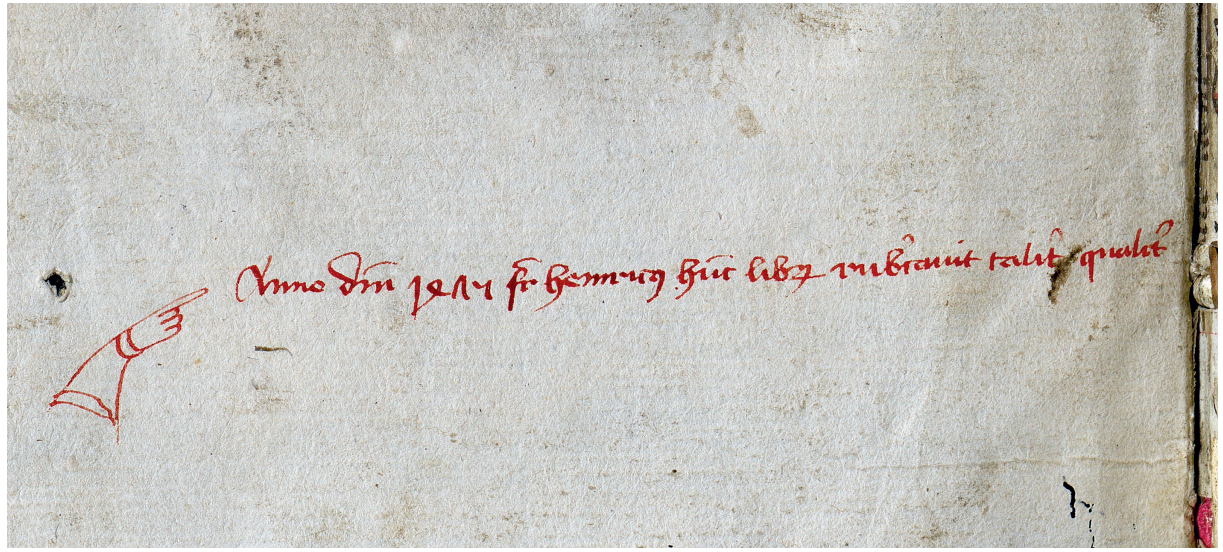

Fig. 159 Linz, OÖLB, Ink. 299, Bl. S8[v] [S. 132]

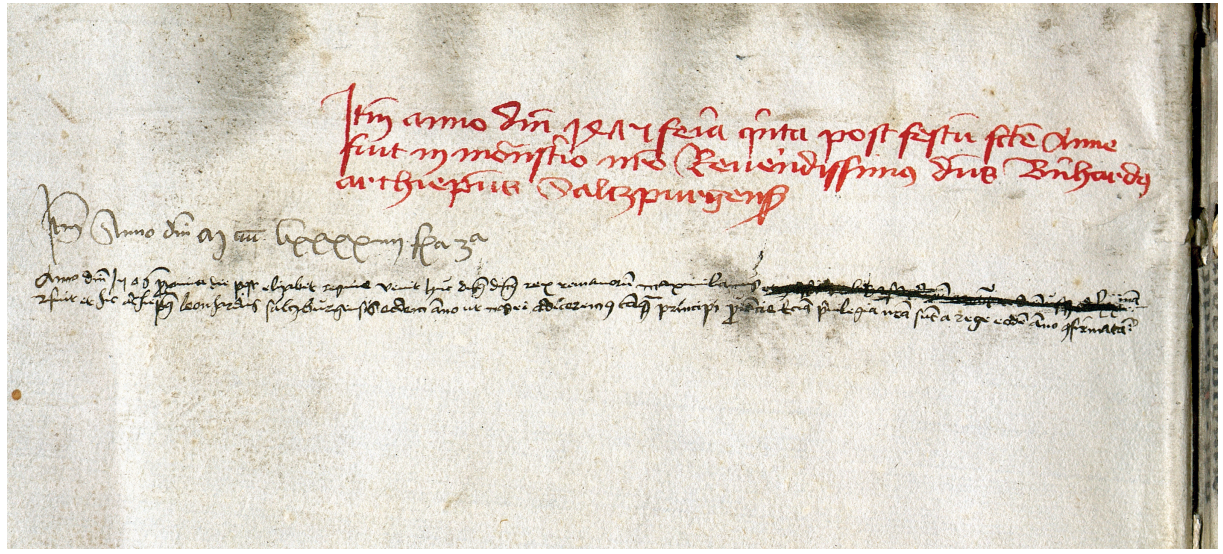
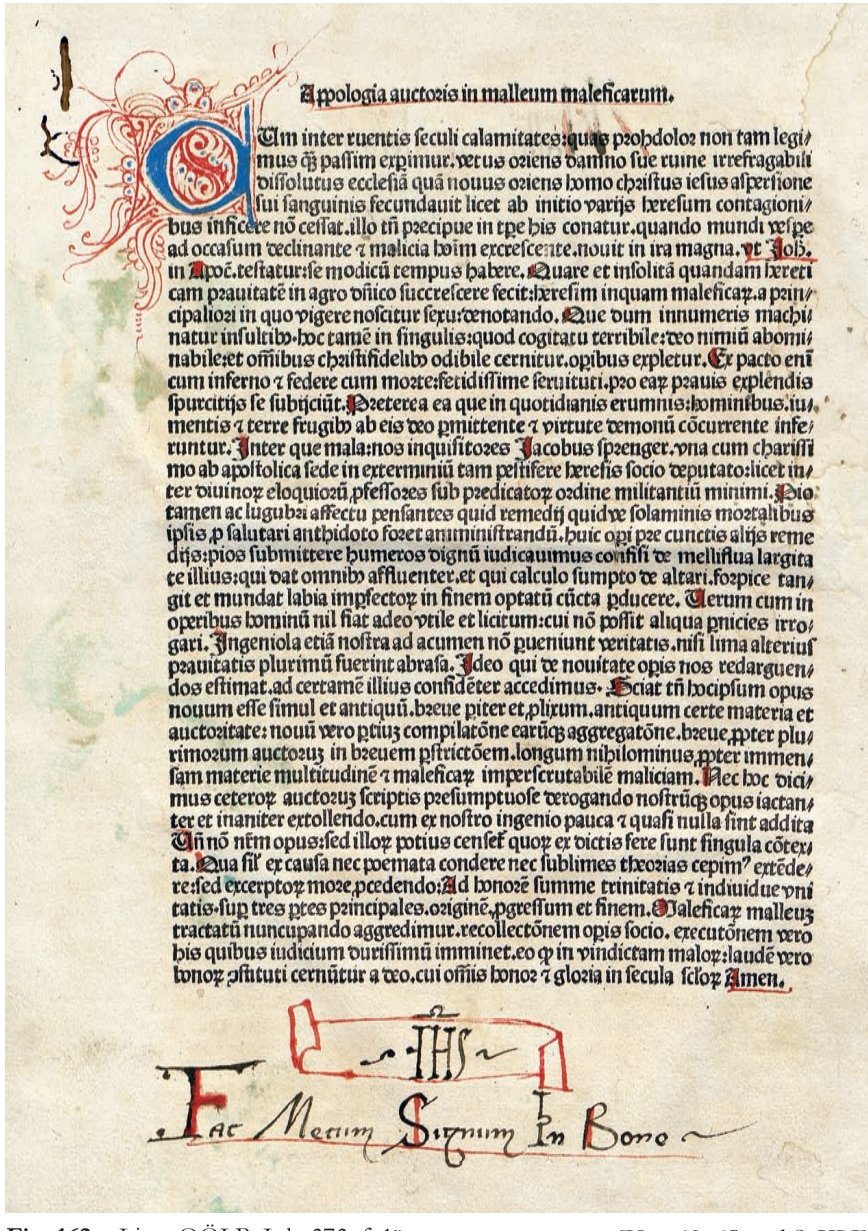

Fig. 160 Linz, OÖLB, Ink. 237, f. 330[v] [S. 49, 132]

Fig. 161 Linz, OÖLB, Ink. 578, Vorderdeckel / Bl. 1 [S. XL]

Apologia auctoris in malleum maleficarum.

Cum inter ruentis seculi calamitates: quas prohdolor non tam legimus q̄ passim experimur. vetus oriens damno sue ruine irrefragabili dissolutus ecclesiā quā nouus oriens homo christus iesus aspersione sui sanguinis fecundauit licet ab initio variis hæresum contagionibus inficere nō cessat. illo tñ precipue in tpe his conatur. quando mundi vespe ad occasum declinante ⁊ malicia hoim excrescente. nouit in ira magna. vt Iob. in Apoc. testatur: se modicū tempus habere. Quare et insolitā quandam hæreticam prauitatē in agro dñico succrescere fecit: hæresim inquam maleficaz. a principaliori in quo vigere nosc̄itur sexu: cognotando. Que dum innumeris machinatur insultibus. hoc tamē in singulis: quod cogitatu terribile: deo nimiū abominabile: et oīmbus christifidelibus odibile cernitur. opibus expletur. Ex pacto enī cum inferno ⁊ federe cum morte: fetidissime seruituti. pro eaz prauis explendis spurcitijs se subijciūt. Preterea ea que in quotidianis erumnis: hominibus. iumentis ⁊ terre frugibus ab eis deo p̄mittente ⁊ virtute demonū cōcurrente inferuntur. Inter que mala: nos inquisitores Jacobus sprenger. vna cum charissimo ab apostolica sede in exterminiū tam pestifere hæresis socio deputato: licet inter diuinor eloquiorū pfessores sub predicatoz ordine militantiū minimi. Pio tamen ac lugubri affectu pensantes quid remedij quidve solaminis mortalibus ipsis p̄ salutari antidoto foret administrandū. huic opi pre cunctis alijs remedijs: pios submittere humeros dignū iudicauimus confisi de melliflua largitate illius: qui dat omnibus affluenter. et qui calculo sumpto de altari. forpice tangit et mundat labia impfectoz in finem optatū cūcta pducere. Verum cum in operibus hominū nil fiat adeo vtile et licitum: cui nō possit aliqua pnicies irrogari. Ingeniola etiā nostra ad acumen nō pueniunt veritatis. nisi lima alterius prauitatis plurimū fuerint abrasa. Ideo qui de nouitate opis nos redarguendos estimat. ad certamē illius confidēter accedimus. Sciat tñ hoc ipsum opus nouum esse simul et antiquū. breue piter et plixum. antiquum certe materia et auctoritate: nouū vero ptiuz compilatōne earūq̄ aggregatōne. breue p̄pter plurimorum auctorum in breuem pstrictōem. longum nihilominus p̄pter immensam materie multitudinē ⁊ maleficaz imperscrutabilē maliciam. Nec hoc dicimus ceteroz auctorum scriptis presumptuose derogando nostrūq̄ opus iactanter et inaniter extollendo. cum ex nostro ingenio pauca ⁊ quasi nulla sint addita Tñ nō nēm opus: sed illoz potius censeō quoz ex dictis fere sunt singula cōtexta. Qua fīl ex causa nec poemata condere nec sublimes theorias cepim? extēdere: sed excerptoz more p̄cedendo: Ad honorē summe trinitatis ⁊ indiuidue vnitatis: sup tres p̄res principales. originē. pgressum et finem. Maleficaz malleus tractatū nuncupando aggredimur. recollectōnem opis socio. executōnem vero his quibus iudicium durissimū imminet. eo q̄ in vindictam maloz: laudē vero bonoz p̄stituti cernūtur a deo. cui oīmis honor ⁊ gloria in secula sclōz Amen.

IHS

Fac Mecum Signum In Bono

Fig. 162 Linz, OÖLB, Ink. 373, f. 1ᵛ [Kat. 62–65 und S. XLI]

Fig. 163 Linz, OÖLB, Ink. 399, Vorderdeckel [S. 55]